

En utbildning i diplomati och takt

Brevet

Brevet är skrivet för det här läromedlet, men det bygger på Raoul Wallenbergs verkliga brev till farfadern Gustaf Wallenberg – en brevväxling som i dag finns utgiven i bok. Allt brevet berättar är sant.

Ann Arbor, Michigan, USA, oktober 1933

Älskade farfar!

Tack för ditt senaste brev – det låg och väntade på mig när jag kom tillbaka till Ann Arbor. Nu har höstterminen börjat, löven längs gatorna har blivit gula, och i kväll sitter jag på mitt rum och tänker på en sommar som jag sent ska glömma.

Som du vet fick jag i somras arbeta på världsutställningen i Chicago. Den kallas "A Century of Progress" – ett århundrade av framsteg – och den visar hur teknik och vetenskap förändrar världen. Miljontals människor besöker utställningen. Sverige har en egen byggnad där, och jag hjälpte till att ta emot besökarna. Jag fick öva min engelska varje dag, förklara svenska saker för nyfikna amerikaner och prata med människor från hela världen.

Resan hem blev däremot mer dramatisk än jag hade planerat. Som vanligt liftade jag – jag ställde mig vid vägen med tummen i luften och väntade på en vänlig bilist. Fyra unga män stannade och lät mig åka med. Jag tyckte redan från början att de såg lite skumma ut, så jag passade på att berätta hur fattig jag var som student. Min lilla plan misslyckades. Efter en stund vände sig en av männen om och riktade en stor revolver mot mig. De krävde mina pengar, och jag gav dem vad jag hade på mig. Sedan stannade de bilen, knuffade ut mig i ett dike vid vägkanten och kastade min väska över mig.

Nu blir du säkert orolig, älskade farfar, men det behöver du inte vara. Det märkliga är att jag inte kände någon rädsla medan det pågick. Efteråt kändes alltsammans snarare som ett äventyr. Jag har redan skrivit till mamma och lovat två saker: att bära mindre pengar på mig nästa gång, och att försöka bli lite listigare.

Du tycker kanske att jag borde sluta lifta efter det här, men det tänker jag inte göra. När man reser som en luffare blir allting annorlunda. Man måste vara vaksam hela tiden, och varje dag möter man nya människor. Jag måste prata med dem, förstå hur de tänker och ibland förhandla med dem om vart vi ska åka. Jag brukar säga att liftandet är en utbildning i diplomati och takt, och jag tror att den utbildningen är lika viktig som den jag får vid universitetet. Dessutom är det ett billigt sätt att resa, och du vet att jag försöker vara sparsam med de pengar du skickar.

Studierna går bra. Arkitekturen passar mig – jag älskar att rita, och lärarna verkar nöjda med mitt arbete. Universitetet är stort och fint, och staden är lugn och vänlig. Jag cyklar mellan föreläsningarna, och på fritiden är jag med i en diskussionsklubb, där vi övar oss i att tala och argumentera inför andra. Det är både nyttigt och roligt. Ibland går jag på bio med mina kamrater och skrattar åt Charlie Chaplin. Jag har också fått goda vänner här.

Amerika är ett märkligt och spännande land, och jag vill se mer av det. Jag har redan liftat genom flera delstater, och jag drömmer om att resa ännu längre – norrut mot Kanada och söderut mot Mexiko. Man lär sig mer om ett land på vägarna än i böckerna.

I augusti fyllde jag 21 år, och jag tänker ofta på att det är du som har gjort hela mitt liv här möjligt. Du valde universitetet åt mig, du betalar för mina studier, och du skriver långa, kloka brev som jag läser många gånger. Jag vet att du har stora planer för min framtid. Jag lovar att göra mitt bästa för att du ska bli stolt över mig.

Skriv snart igen och berätta hur du har det. Dina brev betyder mycket för mig här på andra sidan jordklotet.

Din Raoul

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ett århundrade	en period på hundra år
ett framsteg	en utveckling till något bättre
en bilist	en person som kör bil
skum	som verkar farlig eller inte ärlig
rikta	vända något åt ett bestämt håll, till exempel ett vapen
kräva	säga mycket bestämt att man vill ha något
ett dike	ett långt, grävt håll i marken bredvid vägen
listig	smart på ett lite slugt sätt
en luffare	en fattig person som vandrar från plats till plats
vaksam	uppmärksam på faror
förhandla	prata för att komma överens om något
diplomati	konsten att tala med människor utan att skapa konflikt
takt	en känsla för vad man kan säga utan att såra någon
sparsam	försiktig med pengar
argumentera	förklara varför man tycker som man gör
en delstat	en del av USA med eget styre, till exempel Michigan

Läsförståelsefrågor

1. Vad var "A Century of Progress"?
 1. en stor utställning om teknikens och vetenskapens utveckling
 2. en svensk byggnad i Ann Arbor
 3. en bok som Raoul läste vid universitetet
2. Vad gjorde Raoul när han tyckte att männen i bilen verkade farliga?
 1. Han hoppade ur bilen vid första stoppet.
 2. Han försökte få dem att tro att han saknade pengar.
 3. Han ropade på hjälp genom fönstret.
3. Hur slutade bilresan?
 1. Männen släppte av honom hemma i Ann Arbor.
 2. Männen tvingade honom att köra bilen.
 3. Han hamnade i ett dike utan sina pengar.
4. Vad gör Raoul på fritiden i Ann Arbor?
 1. Han spelar fotboll med sina kamrater.
 2. Han diskuterar, går på bio och cyklar.
 3. Han arbetar extra i en affär.
5. Varför tycker Raoul att liftandet är "en utbildning"?
 1. Han lär sig hantera och förstå många olika människor.
 2. Han lär sig reparera bilar.
 3. Han hinner läsa sina kursböcker i bilen.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Raoul arbetade i Sveriges byggnad på världsutställningen.
 2. Männen i bilen tog Raouls väska med sig.
 3. Männen åkte senare fast för rånet.
 4. Farfar valde universitetet åt Raoul.
7. Vilka två saker lovade Raoul i brevet till sin mamma? (öppen fråga)
8. Hur reagerade Raoul känslomässigt på rånet? Vad säger det om honom som person? (tolkning)
9. Raoul skriver att man "lär sig mer om ett land på vägarna än i böckerna". Vad menar han? Håller du med? (tolkning)
10. I brevet säger Raoul att liftandet är en utbildning i diplomati och takt. Senare i livet blev han diplomat och räddade tusentals människor undan Förintelsen i Budapest. Vilka egenskaper som syns i brevet tror du hjälpte honom då? (tolkning)

11. Varför tror du att breven betydde så mycket för både Raoul och hans farfar? (tolkning)

Facit

1. a
2. b
3. c
4. b
5. a
6. 1. ja b) nej (de kastade väskan över honom) c) det står inte i texten d) ja
7. Exempel på svar: Att bära mindre pengar på sig nästa gång och att försöka bli lite listigare.
8. Exempel på svar: Han kände ingen rädsla och såg händelsen som ett äventyr. Det visar att han var lugn, modig och nyfiken, och att han kunde se något positivt även i en farlig situation.
9. Exempel på svar: Han menar att man förstår ett land bättre genom att möta vanliga människor och se vardagen än genom att bara läsa om landet. Eget svar om man håller med.
10. Exempel på svar: Hans lugn i farliga situationer, hans förmåga att prata med och förhandla med alla sorters människor, hans mod och hans påhittighet – samma egenskaper som han tränade när han liftade.
11. Exempel på svar: De bodde långt ifrån varandra, och breven var deras sätt att hålla kontakt. Farfar tog ansvar för Raouls utbildning och framtid, och Raoul ville visa tacksamhet och berätta om sitt liv.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Brevet bygger på den verkliga brevväxlingen mellan Raoul och Gustaf Wallenberg, utgiven som "Älskade farfar! Brevväxlingen mellan Gustaf och Raoul Wallenberg 1924–1936". Raoul inledde ofta sina brev just med orden "Älskade farfar". Dokumenterat: arbetet vid svenska byggnaden på världsutställningen "A Century of Progress" i Chicago 1933, rånet med revolver under liftningen hem (Raoul skrev att han inte kände rädsla och att det mest var ett äventyr; till sin mamma lovade han att bära mindre pengar och bli listigare) samt hans formulering att liftandet ger träning i diplomati och takt. Han tog examen i arkitektur i februari 1935 med utmärkta betyg. Originalbrevet skrevs på 1930-talets svenska; här är språket modernt. Texten blandar preteritum och perfekt (*stannade, har blivit*) samt man-konstruktioner (*man måste vara vaksam*) – bra utgångspunkt för att diskutera tempusval och generellt "man". Fråga 10 knyter brevet till porträttet om Budapest; läs gärna texterna tillsammans.

Diskussionsfrågor

- Raoul reste ensam genom ett främmande land och mötte både vänlighet och fara. Vilka erfarenheter har du av att vara ny i ett land?
- Gustaf Wallenberg bestämde mycket i Raouls liv: utbildning, land och framtidsplaner. Hur mycket ska familjen få bestämma över en ung människas framtid?
- Raoul beskriver ett rån som “ett äventyr”. Vad tror du att den inställningen betydde senare i hans liv?
- Vilket är det bästa sättet att lära känna ett nytt land: att resa, att arbeta, att studera eller något annat?
- **Skriv (6 meningar):** Skriv ett brev till en person som har hjälpt dig i livet. Berätta vad du gör i dag och tacka för det hen har gjort.

Källor och faktagranskning

- Raoul Wallenberg – Wikipedia (svenska/engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Raoul_Wallenberg
- Raoul Wallenberg | Biography, Death, & Facts – Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Raoul-Wallenberg>
- Raoul Wallenberg and the Rescue of Jews in Budapest – USHMM Holocaust Encyclopedia: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/raoul-wallenberg-and-the-rescue-of-jews-in-budapest>
- Raoul Wallenberg 1912–1947? – Forum för levande historia: <https://www.levandehistoria.se/fakta/forintelsen/svenska-hjalp-och-raddningaktioner/raoul-wallenberg-1912-1947>
- Raoul Wallenberg – World War II hero – sweden.se: <https://sweden.se/life/people/raoul-wallenberg-world-war-ii-hero>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Raoul Wallenberg föddes 4 augusti 1912 på Lidingö och studerade arkitektur vid University of Michigan. Han kom till Budapest 9 juli 1944 som svensk legationssekreterare och delade ut skyddspass samt inrättade “svenska hus” (omkring 32 byggnader) för att skydda judar undan Förintelsen. Antalet räddade anges olika i källorna: Yad Vashem nämner cirka 4 500, andra historiker 7 000–9 000; siffran 100 000 anses överdriven. Wallenberg greps av sovjetiska SMERSH 17 januari 1945 och försvann. Sovjet uppgav 1957 att han dött 17 juli 1947 i Lubjankafängelset i Moskva, men dödsorsak och exakta omständigheter är fortfarande osäkra. Sverige förklarade honom död i sin frånvaro 2016 (formellt dödsdatum 31 juli 1952). I texterna anges dödsåret 1947 enligt den sovjetiska uppgiften, med reservationen att försvinnandet aldrig helt klarlagts.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.